

European political system: between stability and change

Rosca, Ludmila

Veröffentlichungsversion / Published Version

Zeitschriftenartikel / journal article

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:

Rosca, L. (2014). European political system: between stability and change. *Studii Europene*, 1, 114-119. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-418835>

Nutzungsbedingungen:

Dieser Text wird unter einer Deposit-Lizenz (Keine Weiterverbreitung - keine Bearbeitung) zur Verfügung gestellt. Gewährt wird ein nicht exklusives, nicht übertragbares, persönliches und beschränktes Recht auf Nutzung dieses Dokuments. Dieses Dokument ist ausschließlich für den persönlichen, nicht-kommerziellen Gebrauch bestimmt. Auf sämtlichen Kopien dieses Dokuments müssen alle Urheberrechtshinweise und sonstigen Hinweise auf gesetzlichen Schutz beibehalten werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht in irgendeiner Weise abändern, noch dürfen Sie dieses Dokument für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Mit der Verwendung dieses Dokuments erkennen Sie die Nutzungsbedingungen an.

Terms of use:

This document is made available under Deposit Licence (No Redistribution - no modifications). We grant a non-exclusive, non-transferable, individual and limited right to using this document. This document is solely intended for your personal, non-commercial use. All of the copies of this documents must retain all copyright information and other information regarding legal protection. You are not allowed to alter this document in any way, to copy it for public or commercial purposes, to exhibit the document in public, to perform, distribute or otherwise use the document in public.

By using this particular document, you accept the above-stated conditions of use.

Sistemul politic european: între stabilitate și schimbare

Prof. univ. dr. hab. Ludmila ROȘCA

rosca@irim.md

Institutul de Relații Internaționale din Moldova, Moldova

ECSA-Moldova

Abstract: The structural-functional features of the European political system are analyzed. The author correlates the structure and the functions of the national political system with the functionality of the European supra-national structures. The efficiency of the decision making process and the functionality of any type of political system is influenced by the level of political culture and the degree of maturity of the political actors. The need to correlate interests of different states: EU members, candidates or those in process to adhere to the EU, determines the supra-national structures: European Council, European Union Council, European Parliament, EU Court of Justice, EU Court of Accounts, European Central Bank to honor honestly and responsibly their functions, respecting democratic principles of political communication, of cooperation and co-work. In conclusion, the author states that the European political system is functional, efficient, viable due to the capacity of institutions to ensure a dynamic stability both at community level and national one. The fact that at the moment the European Union is an international political actor with legal status and its components (Member States) that share the same rights and obligations represents a unique experience, interesting for the contemporary political theory.

Key-words: political system, political institutions, political relations, political values, European Council, European Union Council, European Parliament, EU Court of Justice, EU Court of Accounts, European Central Bank, political stability, dynamic stability, political change.

Introducere. Actualitatea investigației dificultăților cu care se confruntă sistemul politic european este justificată de realitățile politice, de necesitatea elaborării și implementării unui sistem instituțional supra-național stabil, dinamic, funcțional, viabil, capabil să reacționeze la toate schimbările/provocările ce permanent au loc în realitatea politică. Este important ca instituțiile sistemului politic european, în baza valorificării experienței acumulate în acest domeniu de statele-membre, de statele dezvoltate, a teoriei politice, să definească clar principiile comunicării, interacțiunii dintre statele membre ale UE, candidate la aderare și simpatizante a proiectului. Este evident că extinderea UE este o necesitate impusă de funcționarea organizației, dar anume acest proces creează dificultăți/provocări noi.

La moment, unii savanți, preocupați de funcționarea eficientă a sistemului politic, de condițiile stabilității lui dinamice, se întreabă: Putea fi evitată tensiunea din Ucraina, care s-a exteriorizat/intensificat în urma refuzului conducerii statului de a semna Acordul de asociere cu UE? Răspunsul la această întrebare poate fi găsit în relațiile și valorile politice ale sistemului politic ucrainean și cel european. O situație similară se constituie, în prezent, și în Republica Moldova. Derularea evenimentelor însă arată o activizare a instituțiilor europene despre care vorbește prezența conducătorilor și membrilor acestora în Republica Moldova. Este o încercare serioasă pentru sistemele politice naționale și pentru cel european în condițiile în care există forțe din interior și din exterior care se opun procesului de integrare a statului ex-sovietic în UE. Este vorba despre interesul imperial al Federației Ruse, regimul autoritar al căreia, în ultimul timp, s-a fortificat, care trimite emisari ai instituțiilor politice, ai elementelor constitutive ale societății civile, pentru a-și pregăti mediul favorabil propriei politici de anexare a teritoriilor, care o interesează. În

acest scop Federația Rusă, conducerea tuturor instituțiilor politice, aplică toate mijloacele puterii accesibile, așa cum le descria Nicollo Machiavelli. Deși, minciuna, manipularea au fost și sunt des aplicate în politică, oricum, în prima jumătate a anului curent, Vladimir Putin a depășit, în acest sens, orice limite, așa încât intelectualii ruși care înțeleg ce se petrece susțin că le este rușine pentru faptul că odată l-au susținut, i-au promovat candidatura la funcția de președinte al țării. Realitatea politică actuală și mai ales modul de reflectare al ei în mass media rusească ne vorbește despre imoralitate, cinism nelimitat.

În astfel de condiții este complicat/difil să promovezi un model de integrare regională, cum ar fi integrarea europeană. La fel de difil este să susții și să promovezi interesul național al statului ex-sovietic. Despre aceasta ne vorbește exemplul Republicii Moldova care a declarat în calitate de obiectiv important al politicii interne și externe a statului – integrarea în UE, în care coaliția de guvernământ promovează care integral, care parțial valorile europene (partidul democrat ar vrea să-i împace pe toți, arătând incapacitatea de a fi perseverenți în promovarea valorilor europene).

Un factor stabilizator, edificator al sistemului politic este coeziunea socială, integrarea societății în jurul interesului național. Din momentul declarării propriei independențe, statul moldovenesc n-a avut o perioadă de repaos, de conciliere a celor două părți în care este divizată societatea și respectiv clasa politică moldovenească. Dar anume aceasta este condiția stabilității și funcționării eficiente a sistemului politic din Republica Moldova.

Un alt factor stabilizator ar fi nivelul culturii politice, al culturii generale a clasei politice și a liderilor societății civile. În Republica Moldova este promovată de sistem cultura politică fragmentară, care din necesitatea consolidării instituționale a statului, trebuie înlocuită cu cultura politică integratoare fără de care ar rămâne nesoluționate problemele cu care se confruntă instituțiile sistemului politic național. Cultura politică integratoare se deosebește printr-un nivel relativ înalt al colaborării sociale, al concilierii tuturor păturilor sociale și grupurilor politice.

Rezultatele investigației. Sistemul politic constituie un organism politic integru, prin intermediul căruia se înfăptuiește conducerea, dezvoltarea politică, economică, culturală a societății. Componentele principale ale sistemului politic sunt: instituțiile, relațiile și valorile. Rolul social al sistemului politic este semnificativ, grație faptului că în cadrul lui se desfășoară cele mai importante procese, se adoptă deciziile ce influențează soarta societății și a fiecărei persoane în parte. În absența organizării politice, a unui sistem politic funcțional viața societății n-ar fi ordonată, organizată, orientată. Abordarea sistemică ne permite să constatăm că sistemul politic reprezintă ansamblul instituțiilor și relațiilor, interacțiunilor, regulilor acestora, care gestionează procesele sociale. Ordinea lăuntrică a sistemului politic este asigurată de natura și dinamica relațiilor ce se stabilesc între părți și întreg. În lucrările *Sistemul politic*, publicată în anul 1953, și *Analiza sistemică a vieții politice* (1965), D. Easton subliniază că sistemul politic este un sistem deschis, capabil să se autoregleze, funcționalitatea căruia este asigurată de necesitatea redistribuirii resurselor și valorilor. Sistemul politic reprezintă un sistem complex de realizare și de instituționalizare a puterii în societate.

Instituțiile politice constituie o componentă importantă a sistemului politic, indicând nivelul de organizare politică a unei societăți. Instituțiile puterii de stat formează nucleul sistemului politic, care interacționează cu celelalte componente: partidul, grupul de interes, grupul de

presiune, asociațiile de producere, personalitățile active etc. De regulă, instituțiile politice se constituie în cadrul sistemului politic național. În epoca contemporană, se afirmă tendința internaționalizării instituțiilor politice. Este observată legitimarea relațiilor nu doar dintre statele naționale, dar și a acelor dintre instituții. În procesul de constituire și de exercitare a puterii un rol important îl are instituția legislativă – parlamentul. Ca instituție deliberativă, constituită din reprezentanți aleși periodic, în termenii stabiliți de ciclurile electorale, parlamentul se regăsește în practica social-politică, având o vechime remarcabilă. Este vorba despre adunările membrilor comunității care trebuiau să ia o atitudine față de problemele comune. Actualmente, parlamentul poate fi constituit dintr-o instanță sau din două. Parlamentul este oglinda unor practici democratice, iar bicameralismul și unicameralismul constituie și expresia luptei pentru echilibrarea puterilor, a preocupărilor orientate spre excluderea sau diminuarea practicii abuzului de putere în stat. Pe parcursul istoriei funcționării parlamentului bicameral, atestat în secolul al XIII-lea în Anglia, au fost înregistrate atât avantaje, cât și dezavantaje. Bicameralismul oferă posibilitatea de a supune proiectele de legi unui examen dublu. Prin aceasta se oferă un cadru mai larg confruntărilor de idei. Unii analiști însă menționează și dezavantajul bicameralismului parlamentar, invocând „dilatarea” illogică a timpului deliberării, nivelul scăzut al ritmului elaborării legilor. Indiferent de subiectul pus în dezbatere de știința politică contemporană, parlamentul este unica instituție care poate asigura funcționalitatea pluralismului politic, reprezentarea diverselor interese, determinând dezbateri pentru a formula soluții optime, imprimând caracter public vieții de stat și oferind mecanismul controlului puterii de către societate.

Instituțiile executive ale statului: guvernul și/sau președintele. Într-un regim democratic, executivul nu poate legifera, fiind doar reprezentat pe lângă corpul legislativ, iar în anumite cazuri puterea executivă obține împuterniciri legislative limitate. În sistemul politic totalitar puterea executivă absoarbe puterea legislativă și judiciară în numele asigurării unității de acțiune a puterilor, a unicității puterii de stat. După modalitatea de constituire sau de funcționare a executivului se disting mai multe tipuri de guvernare, mai răspândite sunt: guvern majoritar, alcătuit dintr-un partid, ponderea parlamentară a căruia este semnificativă; de coaliție, constituit din reprezentanții diferitor partide politice în scopul obținerii unei majorități favorabile în parlament; minoritar – executiv care n-are susținerea majorității parlamentare. În baza condițiilor de constituire guvernele se împart în: provizorii, insurecționale, militare. Guvernul provizoriu are un rol tranzitoriu și guvernează o perioadă de schimbare a situațiilor politice. Executivul insurecțional este instituit ca urmare a unei insurecții contra celui existent. Guvernul militar este format din cadre militare în urma unor lovituri de stat sau prin influențe externe. Raportând funcționarea guvernelor la lege, la respectarea legislației în vigoare, savanții disting executive de drept, alcătuite în conformitate cu procedurile constituționale și guverne de fapt, care își arogă autoritatea în urma unei lovituri de stat sau în condițiile ocupației străine, fără consultarea voinței poporului prin proceduri legale.

Teoria politică contemporană, sintetizând experiența statelor naționale, a funcționării instituțiilor legislative și executive, recomandă conducătorilor de instituții supra-naționale să adopte și să respecte principii clare de colaborare în toate domeniile vieții sociale. Funcționalitatea sistemul politic european este asigurată de cele șapte instituții: Consiliul European, Consiliul Uniunii Europene, Comisia Europeană, Parlamentul European, Curtea de Justiție a Uniunii

Europene, Curtea de Conturi a Uniunii Europene, Banca Centrală Europeană. Fiecare instituție are împuterniciri clare și este investită de statele membre în temeiul tratatelor constitutive să exercite puterea politică la nivel european [1, p.61]. Din perspectiva studiului nostru necesită o explicație instituțiile încărcate cu atribuții mai mult executive, din motiv că lor le revine funcția de a reacționa la schimbările/provocările care necesită modificări de abordare/atitudine.

Consiliul European n-a fost prevăzut de tratatele constitutive, dar apare în urma unei necesități de comunicare a șefilor de stat, primele întâlniri informale ale cărora l-au determinat pe Valery Giscard d'Estaing, în decembrie 1974, să propună instituționalizarea lor. Propunerea a fost acceptată, fiind completată cu desemnarea periodicității întrunirilor – de trei ori pe an și de fiecare dată când este necesar. Rolul, funcțiile Consiliului European au fost definite de Tratatul de la Maastricht și concretizate de Tratatul de la Lisabona (art.9, alin.1). Reunind șefii de state sau de guvern, asistați de miniștrii afacerilor externe ai statelor membre, președintele Comisiei Europene, actualmente Consiliul European se întrunește cel puțin de două ori pe an. Consiliul European este un organ interguvernamental, preocupat de definirea direcțiilor de dezvoltare a Uniunii Europene, definește prioritățile politice în domeniul politicii externe și de securitate comună. „Consiliul European se află în centrul dezvoltării europene, confirmă schimbările importante în structura instituțională, soluționarea conflictelor, deține un rol important în inițierea și dezvoltarea strategiilor politice, dispune de puteri în relațiile externe și aprobă aderările la Uniunea Europeană” [1, p.93]. În contextul funcțiilor politice ale Consiliului European este de semnificație majoră vizita Președintelui acestei instituții la Chișinău, la 13 mai. În discursul său, Președintele Consiliului European a anunțat data de 27 iulie 2014, când conducătorul Republicii Moldova va semna Acordul de asociere cu Uniunea Europeană.

Consiliul Uniunii Europene – forul decizional principal, împuternicit de Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, de Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene, de Tratatul de fuziune, cu 6 atribuții fundamentale: exercitarea puterii legislative; coordonarea politicilor economice și sociale generale ale statelor membre; încheierea acordurilor internaționale; aprobarea bugetului Uniunii Europene; elaborarea politicii externe și de apărare a Uniunii Europene; coordonarea cooperării dintre instanțele judecătorești și forțele de poliție din statele membre.

Comisia Europeană – organul executiv suprem al Uniunii Europene. Conform Tratatului de la Maastricht, Comisia Europeană este responsabilă pentru aplicarea deciziilor Parlamentului European și ale Consiliului Uniunii Europene. Comisia Europeană administrează toate programele și proiectele Uniunii Europene, promovând interesul general, comun al UE. Competența Comisiei Europene de gestionare a fondurilor vizează politici de dezvoltare durabilă, agricultură și programe europene. La moment Comisia Europeană este alcătuită din 28 de comisari, cu mandat pentru 5 ani de activitate. Consiliul European, cu o majoritate calificată, desemnează Președintele Comisiei Europene. Pentru a examina chestiunile, incluse în agendă, membrii Comisiei Europene se reunesc la Bruxelles o dată pe săptămână.

Conform Tratatului de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene la art.90, alin.(5), Parlamentul European este for unicameral, format inițial din 78 de reprezentanți ai parlamentelor naționale, delegați de statele membre, iar din anul 1979 - deputații sunt aleși prin vot universal și direct de către cetățeni, pentru un mandat

de 5 ani. Conform Tratatului de la Lisabona, Parlamentul European este format din reprezentanții statelor membre ale UE, nu poate depăși 750 de membri [1, p.106-113]. Parlamentul European este înzestrat cu atribuții legislative și bugetare, iar împreună cu Consiliul Uniunii Europene alege Președintele Comisiei Europene.

Un element important al sistemului politic îl constituie relațiile politice, acele raporturi care se stabilesc între diferite categorii și grupuri sociale în calitatea lor de agenți ai unor acțiuni, vizând satisfacerea intereselor lor în raport cu puterea de stat. Relațiile politice reprezintă raporturile atestate între indivizi și grupurile de indivizi, între partidele politice și organizațiile ne-guvernamentale, între acestea și instituțiile sociale, politice. Relațiile politice constituie diverse forme de activitate colectivă conștientă, orientată spre realizarea unor obiective concrete. Relațiile politice au un caracter organizat, manifestându-se prin intermediul instituțiilor politice, al unor programe și platforme politice ce reflectă diferite modele de organizare și gestiune a proceselor sociale. Relațiile politice exprimă voința unui grup social, a unei comunități de oameni. Relațiile politice și instituțiile prin intermediul cărora ele se materializează se află într-un raport direct cu nivelul culturii și conștiinței politice al cetățenilor [3, p.114].

Definirea relațiilor politice, explicarea conținutului/reușitei acestora, reprezintă una dintre problemele fundamentale ale filosofiei politice. Axată pe conceptul despre dreptatea socială, filosofia politică contemporană abordează și fenomenul complex al excluziunii sociale, definită ca „inabilitatea de participare la viața socială (dezavantaj socio-politic) și un nivel redus al bunăstării (dezavantaj economic)” [4, p.314]. În politologia contemporană fenomene precum activismul civic, absenteismul, cultura politică participativă și opusul ei - cultura politică de subordonare, sunt interpretate, analizate în baza diferitor metodologii. Acceptarea pluralismului metodologic, cu regret, nu înseamnă și soluționarea problemelor cu care se confruntă cetățeanul. În lucrarea *Introducere în politologie*, Adrian Paul Iliescu subliniază: „Este nevoie de o interpretare globală (teoretică) a conduitei și relațiilor inter-umane pentru a putea răspunde la întrebarea privind cauzele sau explicația” [5, p.43]. Este vorba despre întrebarea: Ce îi determină pe oameni să stabilească între ei relațiile pe care le au, inclusiv pe segmentul vieții politice? Răspunsul la această întrebare ar explica multe aspecte ale funcționalității sistemului politic, indiferent de nivelul de organizare: global, regional, național. Este unanim recunoscută și valabilă în toate cazurile concluzia: *Indiferent dacă modelul de relații politice pe care îl preferăm este cel conflictual sau cel cooperativ, principiile democrației cer ca opțiunile colective să reflecte interesele și dorințele majorității* [5, p.49].

Dinamismul, eficiența, viabilitatea sistemului politic este asigurată de valorile fundamentale care stau la baza comunicării, colaborării, relațiilor inter-umane. *Valoarea reprezintă întruparea unor scopuri, proiecte, dorințe, intenții, adică obiectivarea esenței umane în produse ale activității creatoare, specifice pentru fiecare tip de atitudine umană (etică, estetică, teoretică, politică etc.* [6, p.759]. Fiind un model al integrării, cooperării, cointeresării cetățenilor și a grupurilor sociale, Uniunea Europeană și-a demonstrat viabilitatea în timp prin faptul că instituțiile ei tratează oamenii, interesele lor, cu atenție, le respectă dreptul la afirmare, la opinie, la informare obiectivă, adecvată și la timp. În același timp instituțiile politice și cele culturale ale Uniunii Europene sunt preocupate de educarea atitudinii valorice la adolescenți, tineri, maturi, femei, bărbați și alte categorii sociale. O problemă acută pentru Europa unită o desemnează

fenomenul excluziunii sociale, care, cu regret, este prezent în viața socială, fiind alimentat de indiferență și absenteism. Atitudinea valorică, procesul valorizării desemnează o anumită poziție, o reacție specifică din partea unui individ sau grup, față de un obiect, idee, persoană. Atitudinea reprezintă o stare mintală și nervoasă de pregătire, cristalizată pe baza experienței, care exercită o influență direcționată sau dinamică asupra răspunsurilor persoanei față de toate obiectele de valoare. Coloratura socială este caracteristică atât atitudinilor de grup, cât și celor individuale. Atitudinea este totdeauna o predispoziție de a acționa, un impuls motivațional. Valoarea se deosebește de interes. Un interes reprezintă una dintre manifestările valorii și prin urmare are doar câteva dintre atributele acesteia. Interesul poate fi definit ca o reprezentare cognitivă a nevoilor, a acțiunii.

Semnificația componentei axiologice a sistemului politic, inclusiv a sistemului politic european, sporește în contextul abordării interesului/intereselor persoanei/ grupului/ poporului/statului național, uniunii statelor suverane și independente. Aprecierea adecvată a intereselor, implementarea corectă/responsabilă a mecanismului corelării/ierarhizării acestora, reprezintă condiția afirmării unei stabilități dinamice a subsistemelor: instituțional, relațional, valoric. În prezent Europa unită discută două modele de dezvoltare: modelul german și cel francez [7]. Necesitatea elaborării acestora a fost dictată de criza economico-financiară, care a influențat capacitatea monedei unice de a susține operațiunile sistemice. Ambele modele vizează capacitatea Uniunii Europene de a-și asigura funcționalitatea în condițiile susținerii statelor în curs de aderare, care sunt, sub aspect economico-social, mai puțin dezvoltate.

Referințe bibliografice:

1. Cucerescu Vasile, *Drept Instituțional European*, Chișinău: IRIM, 2013, 178 p.
2. Antonescu Mădălina Virginia, *Instituțiile Uniunii Europene în perioada post-Nisa. O perspectivă de drept constituțional*, București: Editura Lumen, 2013, 177 p.
3. Roșca Ludmila, *Știința politică. Manual*, Chișinău: UASM, 2005, 330 p.
4. Roșca Ludmila, *Filosofia. Ghidul afacerii de succes. Manual*, Chișinău: IRIM, 2013, 324 p.
5. Adrian-Paul Iliescu, *Introducere în politologie*, București: BIC ALL, 2002, 184 p.
6. *Dicționar de filozofie*, București: Editura politică, 1978
7. Погорельская Светлана, *Дилемма Бисмарка (или новая роль Германии в Евросоюзе?)* // Современная Европа, январь-март 2014, С. 82-93

Copyright©Ludmila ROȘCA